

Nuteistųjų resocializacija kalėjimų pusiaukelės namuose: nuteistųjų patirtis

Gintarė Gerybaitė

Lietuvos kalėjimų tarnybos Resocializacijos koordinavimo skyrius
El. paštas gintare.gerybaite@kalejimai.lt

Santrauka. Nuo 2016 metų dalis nuteistųjų resocializacijos proceso įgyvendinama remiantis pusiaukelės namų institutu. Straipsnyje atskleidžiami nuteistųjų, tęsiančių laisvės atėmimo bausmę pusiaukelės namuose, resocializacijos žvalgo mojo tyrimo rezultatai. Keliami probleminiai klausimai siejami su pusiaukelės namuose vykdoma nuteistųjų resocializacija, veiksniais, kurie galimai daro įtaką nuteistųjų resocializacijai pusiaukelės namuose bei galimomis perspektyvomis užtikrinti sėkmingą nuteistųjų resocializaciją šioje įstaigoje.

Tyrimas leido atskleisti nuteistųjų resocializacijos pusiaukelės namuose reikšmę nuteistiesiems, darbuotojų pagalbą jiems ir įvairią resocializacijos veiklą šioje įstaigoje. Nuteistųjų persikėlimas į pusiaukelės namus sietinas su pokyčių savyje įrodymu bei galimybe pradėti naują gyvenimą. Tyrimo atskleisti galimi veiksniai, padedantys pasirengti šioje įstaigoje grįžti į visuomenę, sietini su pusiaukelės namų darbuotojais ir atviro kalinimo sąlygomis. Taip pat identifi kuotos nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės tęsimo galimos perspektyvos ir pokyčiai, sietini su sąlygų pusiaukelės namuose bei vidaus tvarkos taisyklių tobulinimu ir naujų priemonių nuteistiesiems diegimu.

Reikšminiai žodžiai: pusiaukelės namai, nuteistieji, resocializacija.

Resocialization of Inmates in Half-Way Houses of Prisons: Experience of Inmates

Summary. Since 2016, part of the process of resocialization of inmates has been implemented by the *half-way house institute*. The article reveals the results of an exploratory study on the resocialization of convicts who continue their prison sentences in half-way houses. The issues raised in this article are related to the implementation of resocialization measures in the half-way houses, factors influencing the resocialization in the half-way houses, and the prospects for the development of quality-based resocialization in the half-way houses.

The research has revealed the possible significance of the resocialization in the half-way houses for the inmate, the importance of staff assistance, and the peculiarities of resocialization activities in the half-way house. An inmate getting transferred to a half-way house is associated with proof of the progress made along with an opportunity to start a new life. The factors revealed by the study which possibly facilitate the preparation for the return to society from the half-way house are associated with half-way house staff and open prison conditions. The research has identified the possible perspectives and developments of the practices applied in the half-way house. The list of possible developments includes the improvement of the physical conditions in the half-way house. Also, the improvement of the rules of the internal order and the introduction of new measures for the inmates in the half-way house have been distinguished as promising directions for further developments.

Key words: half-way house, inmates, resocialization.

Received: 2024 07 14. Accepted: 2025 01 14.

Copyright © 2025 Gintarė Gerybaitė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

Viena iš socialinę atskirtį patiriančių grupių Lietuvoje – nuteistieji, atliekantys laisvės atėmimo bausmes. Europos Tarybos metinės bausmių statistikos duomenimis (2024), kitų šalių kontekste Lietuva vis dar yra tarp pirmaujančių valstybių pagal nuteistųjų skaičių. 2023 metais Lietuvoje buvo 174 nuteistieji 100 tūkst. gyventojų, todėl mūsų šalies pozicija Europoje yra dešimtoji. 2023 metų duomenimis, laisvės atėmimo bausmę Lietuvos kalėjimuose atliko 4 013 asmenų. Pastaraisiais metais daug dėmesio nuteistųjų resocializacijai skyrė bausmių vykdymo sistema, nuo 2016 metų iki dabar įsteigti 8 pusiaukelės namai. Šiuo metu yra skirta 192 vietos nuteistiesiems, siekiantiems tęsti laisvės atėmimo bausmę atviro kalinimo sąlygomis – pusiaukelės namuose. Lietuvos kalėjimų tarnyba, vykdydama Norvegijos Karalystės finansuojamą projektą, remdamasi pusiaukelės namų veiklos rezultatais ir siekdama užtikrinti veiklos tęstinumą, planuoja didinti atviro kalinimo galimybes ir įsteigti dar vienus pusiaukelės namus.

Nuteistųjų resocializacija pusiaukelės namuose ir rengimas išeiti į laisvę aktualizuojamas užsienio mokslininkų darbuose. Atkreiptinas dėmesys, kad Clark (2015) Jungtinių Amerikos Valstijų pusiaukelės namų veiklos vertinimas parodė, jog nuteistieji, gyvenantys pusiaukelės namuose, turėjo mažesnę pakartotinio nusikalstamo elgesio riziką nei nuteistieji, paleisti ne iš atviro kalinimo įstaigų. Šis resocializacijos rezultatas buvo dar efektyvesnis nuteistųjų, kuriems pagal nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo lygį buvo nustatyta vidutinė ar didelė rizika nusikalsti ateityje. Švedijoje atlikti tyrimai (2017) rodo, kad patys nuteistieji teigia, jog pusiaukelės namai – tai galimybė palaipsniui vėl priartėti ir galiausiai grįžti į visuomenę, nepatiriant stiprių iššūkių. Storgaard, Skov (2017) akcentuoja, kad veiksmingos nuteistųjų resocializacijos svarbi sudedamoji dalis – glaudus pusiaukelės namų darbuotojų ir probacijos pareigūnų bendradarbiavimas. Tvirta tarpinstitucinė komunikacija sietina su socialinių paslaugų užtikrinimu po asmens įkalinimo. Gisler, Pruin ir Hostettler (2018) teigimu, Norvegijoje laipsniška pažanga link reintegracijos remiasi normalumo strategija, pagal kurią pažanga apibrėžiama kaip procesas, kuris turi leisti laisvės atėmimo bausmę atliekantiems asmenims kuo labiau įsilieti į visuomenę. Atviras kalinimas – puiki izoliacijos alternatyva, priartinant nuteistuosius prie vietos bendruomenių. Kanados mokslininkai Wong, Bouchard, Gushue, Lee (2018) analizuoja, kokios taikomos resocializacijos priemonės nuteistiesiems, atliekantiems laisvės atėmimo bausmę pusiaukelės namuose, yra aktualiausios. Autorių manymu, svarbu, kad, be pagalbos padedant įsidarbinti, mokytis ir ugdyti socialinius įgūdžius, pusiaukelės namų nuteistiesiems būtų teikiamos papildomos paslaugos, skirtos reintegracijai palengvinti, įskaitant priklausomybės gydymą ir konsultacijas dėl narkotinių medžiagų vartojimo. Pusiaukelės namų darbuotojai turėtų teikti pagalbą stiprinant ir (ar) atkuriant asmens socialinį tinklą.

Lietuvos mokslininkai Naruševičius ir Kliukinskienė (2017) nagrinėjo asmenų, tęsiančių laisvės atėmimo bausmę pusiaukelės namuose, problemines sritis. Apžvelgia nuteistųjų resocializacijos ir integracijos į visuomenę aspektus, sietinus su nuteistųjų gyvenimo sąlygomis atviro kalinimo metu. Sakalauskas, Jarutienė, Kalpokas, Vaičiūnie-

nė (2020) akcentuoja, kad pusiaukelės namai, tai stabtelėjimas laisvės atėmimo bausmės metu, kuris padeda pasirengti išėjimui iš kalėjimo, atliekant nuteistųjų psichokorekcinis pokyčius. Uscila (2020) analizuoja dinaminės priežiūros taikymą nuteistiesiems, bausmę atliekantiems pusiaukelės namų sąlygomis, ir kaip priežiūra gali susipinti su resocializacija. Vis dar išliekantis nemažas laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų skaičius įpareigoja analizuoti vykdomą resocializaciją kalėjimuose. Nuteistųjų pokyčių sekoje akcentuotinas kruopščiai planuojamas nuteistojo parengimo grįžti į laisvę procesas, integracijos individualumas, nuteistųjų užimtumas bei mokymasis ir jų prasmingas laisvalaikis.

Jau aštuonerius metus Lietuvoje nuteistieji gali bausmės termino pabaigą praleisti pusiaukelės namuose, kuriuose dirbantys profesionalai įsitraukia į pagalbos procesą sprendžiant resocializacijos problematiką. Lietuvoje numatyta plėsti pusiaukelės namų instituto veiklą, o šiuo metu stokojama tyrimų apie resocializacijos aspektus pusiaukelės namuose analizuojant nuteistųjų požiūrį. Tyrimo tikslas – atskleisti nuteistųjų patirtis vykstant resocializacijos procesui pusiaukelės namuose. Probleminiai tyrimo klausimai: Kaip įgyvendinama nuteistųjų resocializacija pusiaukelės namuose? Kokie veiksniai daro įtaką nuteistųjų resocializacijai pusiaukelės namuose? Kokios galimos perspektyvos užtikrinant sėkmingą nuteistųjų resocializaciją pusiaukelės namuose? Nuteistųjų patirčių analizė svarbi išryškinant resocializacijos pusiaukelės namuose realijas, numatant resocializacijos pusiaukelės namuose kokybės gerinimą ir plėtrą.

1. Tyrimo metodologija

Siekiant atskleisti realią nuteistųjų patirtį įgyvendinant resocializaciją pusiaukelės namuose, pasirinkta atlikti žvalgomąjį kokybinį tyrimą, kadangi tyrimo atlikimo metu užsienio ir Lietuvos mokslininkų tyrimuose nebuvo pasitelkiami kiekybiniai tyrimams sukurti instrumentai pasirinktai temai nagrinėti. Kitaip tariant, tyrimo atlikimo metu nebuvo klausimynų ar skalių, kurios padėtų atskleisti nuteistųjų resocializacijos aspektus pusiaukelės namuose. Lietuvoje ši tema vis dar mažai tyrinėta, o anot Žydzūnaitės ir Sabaliausko (2017), tai tinkamas metodas, kuris taikomas, kai tyrimo tema yra nauja, nes lengviau atskleidžiamos tiriamo reiškinių prasmės. Kokybinio tyrimo strategija tinkamiausia identifikuoti ateities tyrimų galimybes analizuojant nuteistųjų resocializaciją pusiaukelės namuose. Kokybinio tyrimo atlikimas pusiaukelės namuose leidžia atskleisti nuteistųjų subjektyvų resocializacijos proceso matymą. Tokiu būdu randasi galimybė išanalizuoti ganėtinai specifinės ir uždaros nuteistųjų bendruomenės atstovų kasdienę patirtį, bandant tolydžio integruotis į visuomenę po įkalinimo uždaro tipo įstaigose. Tyrimo duomenys surinkti iš dalies struktūruoto interviu metodu, nes jis puikiai atliepia kokybinės tyrimo metodologijos prielaidas, leidžia surinkti gausias, unikalias patirtis, socialinio gyvenimo aspektus apibūdinančią informaciją bei įsigilinti į tyrimo dalyvių pozicijas (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Tiriamųjų atranka. Tyrimo imčiai sudaryti pasitelkta kriterinė atranka. Ši atranka, anot Valackienės (2004), yra strategija, pagal kurią tam tikros aplinkos asmenys ar

situacijos atrenkamos apgalvotai, norint surinkti svarbią informaciją. Tyrimo dalyviai pasirinkti pagal šiuos kriterijus: 1) nuteistųjų bausmės atlikimo terminas iki perkėlimo į pusiaukelės namus ne trumpesnis kaip treji metai; 2) nuteistojo bausmės terminas pusiaukelės namuose ne trumpiau kaip mėnuo. Tyrimas atliktas 2021 m. lapkričio–gruodžio mėnesiais. 2021 metais Lietuvoje veikė penki pusiaukelės namai, tačiau nuteistieji apklausti iš keturių, nes pusiaukelės namai, veikiantys prie Panevėžio kalėjimo, turėjo trumpą veiklos praktiką (atidaryti 2021 metais). Tyrime dalyvavo 6 nuteistieji, atsižvelgiant į tai, kad tyrimo atlikimo metu pusiaukelės namuose laisvės atėmimo baumę tęsė 43 asmenys, tyrimo duomenų rinkimas vyko duomenų prisotinimo principu.

Tyrimo etika. Tyrimo metu laikytasi savanoriškumo, informavimo, asmens duomenų apsaugos bei asmens saugumo principų. Kiekvienas tyrimo dalyvis savarankiškai priėmė sprendimą dalyvauti tyrime. Visi tyrimo dalyviai iš anksto supažindinti su informacija apie atliekamą tyrimą. Siekiant atvirumo dalijantis patirtimi, informacija apie tyrimo dalyvius nėra viešinama, užtikrintas visų dalyvių konfidencialumas. Taip pat interviu dalyvių privatumui išsaugoti nėra atskleidžiama asmens tapatybė ar kiti asmens duomenys. Visi tyrimo dalyviai galėjo bet kuriame tyrimo etape atsisakyti dalyvauti tyrime, galėjo savarankiškai nuspręsti, kokia informacijos apimtimi nori pasidalyti su tyrėju. Asmenys, dalyvaujantys tyrime, užkoduoti suteikiant kodą. Tyrime dalyvavusiems nuteistiesiems buvo suteiktas kodas iš raidžių IN ir skaičiaus (IN-1, IN-2 ir t. t.).

Kokybinio tyrimo duomenų analizė. Gauti duomenys buvo analizuojami kokybinės turinio analizės metodu. Remiantis Gaižauskaite ir Valavičiene (2016), duomenys analizuoti keturiais etapais: interviu išrašų daugkartinis skaitymas; gautų duomenų kodavimas; kodų grupavimas į potemes; temų formavimas iš potemių; gautų duomenų aprašymas ir interpretavimas.

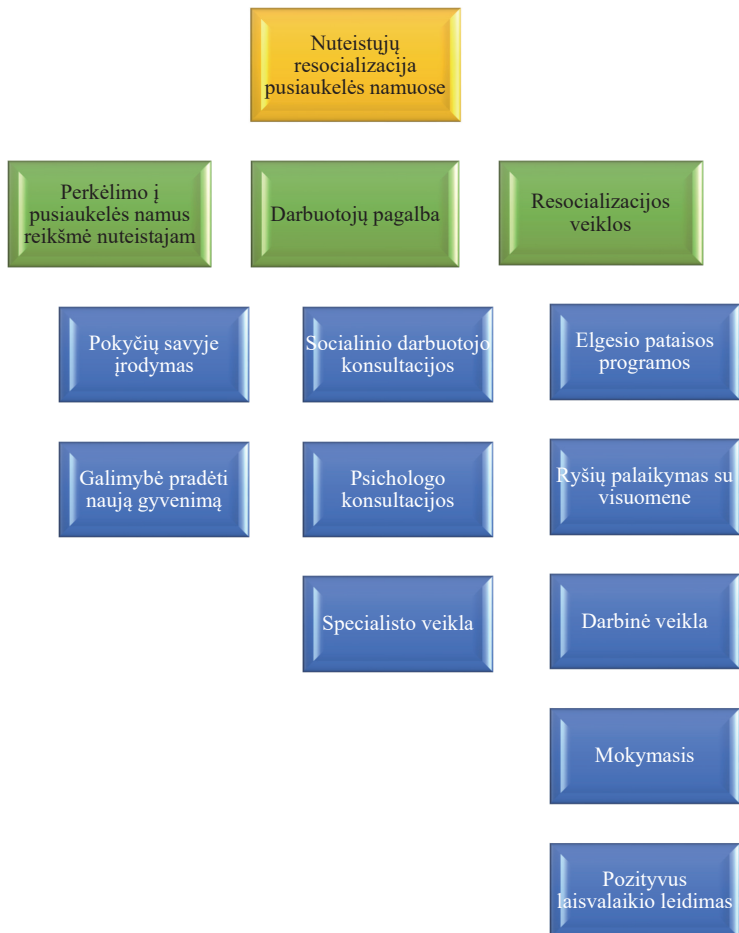
2. Tyrimo rezultatai

2.1. Nuteistųjų patirtis įsitraukiant į resocializaciją pusiaukelės namuose

Empirinio tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, **kaip vyksta nuteistųjų resocializacija pusiaukelės namuose, remiantis jų patirtimi.** Išanalizavus tyrimo duomenis, buvo išskirtos trys temos (1 pav.), atspindinčios nuteistųjų resocializaciją pusiaukelės namuose.

Duomenys rodo, kad **persikėlimo į pusiaukelės namus reikšmė** nuteistajam sietina su vidiniais asmens pokyčiais ir nauja gyvenimo pradžia.

Pokyčių savyje įrodymas. Pasak nuteistųjų, persikėlimas į pusiaukelės namus sukelia stiprias teigiamas emocijas. Nuteistiesiems tai rodiklis, kad kalėjimų vadovybė jais pasitiki ir jie gali įrodyti ne tik jiems, tačiau ir sau, kad gali gyventi nepažeisdami įstatymų: „*Čia mano gimtadienis, Kalėdos, Velykos ir kitos svarbiausios šventės. Mano perkėlimas kelia tiek džiaugsmo kaip šventės ir dar daugiau. Tai šansas, kurį gali suprasti tik kitas nuteistasis. Tas kas nesėdėjo nesupras niekada. Man čia proga įrodyti, kad esu ver-tas, kad esu kitoks ir kad galiu gyventi dorai. Va tiek.*“ (IN-2). „*Mano bausmė labai ilga,*

1 pav. Nuteistųjų resocializacija pusiaukelės namuose

tai šitas perkėlimas yra kažkas tokio. Aš čia būdamas vis dar kartais negaliu patikėti, kad gavau šį šansą ir labai bijau jį prarasti. Čia antra galimybė pradėti viską iš naujo, nu ir žinot, jei jau dabar nepavyks, su tokios gerom sąlygom, tai tada jau viskas.“ (IN-4). Persikėlimas į pusiaukelės namus – ne tik antras šansas pradėti dorą gyvenimo etapą, bet ir didelė atsakomybė nenuvilti tiek savęs, tiek kitų, nes, anot nuteistųjų, sudarytos puikios sąlygos pokyčiams.

Galimybė pradėti naują gyvenimą. Nuteistųjų teigimu, perkėlimas tęsti laisvės atėmimo bausmę atviro kalinimo režimu, tai galimybė pradėti gyvenimą iš naujo, gali mokytis, dirbti ir sukurti šeimą: „Žinokit, čia kažkas nerealaus. Iš vis, kad tokie pusiaukelės namai yra Lietuvoje, čia labai fainai. Čia tokia motyvacija ir šansas žmogui išeiti normaliam. Nu ta prasme su darbu, pajamom, šeima, be skolų ir taip sakant vietinio bazaro. Man čia kažkas tokio, ko kiti nesupras.“ (IN-3). Pusiaukelės namuose vykdoma

resocializacija nuteistiesiems padeda pasirengti išėjimui į laisvę. Tai puikus palydėjimas iš kalėjimo į visuomenę, kurio metu nuteistieji sustiprina socialinius įgūdžius ir asmeninius gebėjimus.

Tyrimas atskleidė, kad resocializacija pusiaukelės namuose, pasak nuteistųjų, labai orientuota į individualią pagalbą. Pusiaukelės namuose pagalbą nuteistiesiems teikia trijų skirtingų sričių darbuotojai.

Socialinio darbuotojo konsultacijos. Dažniausią kontaktą nuteistieji palaiko su socialiniu darbuotoju: „*su socialine darbuotoja mes kažką kalbam. Ji ten žiūri kuo man padėti, kaip man sekasi ir kitką*“ (IN-1), „*Man socialinė darbuotoja tai vykdo tas socialines programas, nu tai mes iš vis daug pabendraujam. Šis specialistas teikia individualias ir grupines konsultacijas, taiko aprobuotas elgesio pataisos programas ir padeda spręsti tarpinstitucinius klausimus resocializacijos procese.*“ (IN-2).

Psichologo konsultacijos. Dėl patiriamų emocinių sunkumų įkalinimo metu nuteistiesiems būtina psichologo pagalba: „*Psichologas ateina pas mus į pusiaukelės namus.*“ (IN-1). Psichologas suteikia pagalbą įveikiant sunkumus, atrandant išėitis iš susidariusių krizinių situacijų, kuriant darnesnę santykį tiek su pačiu savimi, tiek su kitais asmenimis.

Specialisto veikla. Pažymėtina, kad didžiausią įsteigtų etatų skaičių visuose pusiaukelės namuose turi specialistai. Jų funkcijos yra įvairaus pobūdžio, nuo techninių darbų atlikimo dokumentų valdymo platformoje iki detalaus nuteistųjų veiklų planavimo: „*Specialistė man padaro savaitės išvykų planą ir aš pagal jį judu už įstaigos, nu ten į darbą ar į parduotuvę.*“ (IN-1), „*Čia visi rūpinasi, kad mes būtume užimti, specialistė tvarko mano maršrutus, nu tuos, tarsi savaitės planus, tai kartą per savaitę, o ir dažniau būna, kad susitinkam, bendraujam.*“ (IN-2). Darbuotojų funkcijų diferencijavimas svarbus ne tik dėl to, kad būtų tinkamai paskirstytas darbo krūvis, tačiau akcentuotina, kad specialistai turėtų atlikti tas funkcijas, kurias išmano ir yra apmokyti atlikti, kad nenukentėtų teikiamų paslaugų kokybė.

Tyrimas atskleidė **resocializacijos veiklas**. Viena iš jų – **taikomos elgesio pataisos programos**. Atlikus pakartotinį nuteistųjų nusikalstamo elgesio rizikos vertinimą ir atsižvelgiant į išryškėjusius pokyčius bei išlikusius kriminogeninius veiksnius, yra atliekamos individualaus nuteistojo resocializacijos plano korekcijos, kurių metu numatoma, kokios resocializacijos priemonės pusiaukelės namuose bus tęsiamos, o kurios keičiamos. Šie pakeitimai atliekami kartu su nuteistuoju, neretai kartu sprendžiama, kokios elgesio pataisos programos būtų tinkamiausios: „*Man buvo leista pačiam įvardinti kas man manyje nepatinka ir galėjau paprašyti padėti spręsti tai. Tada darbuotoja turėjo savo siūlymų ir tai tas planas apsidėliojo. Aš impulsyvus ir man dėl to skyrė individualią programą ir man patiko.*“ (IN-2), „*Man tikrai labai patiko dailės terapija.*“ (IN-3). Elgesio pataisos programos skirtos nuteistųjų vidinei motyvacijai prosocialiai elgtis didinti. Jos prisideda prie resocializacijos, keičia nuteistųjų probleminį elgesį, ugdo asmeninius ir socialinius įgūdžius.

Ryšių palaikymas su visuomene. Laisvės atėmimo bausmę tęsiantiems nuteistiesiems pusiaukelės namuose yra leidžiama savaitgalio metu dviem paroms išvykti į Lietuvos Respublikoje esančius namus: „*Turiu galimybę savaitgalį namo išvažiuoti <...>*“

tai aš dirbu dabar su žmonėmis, iš tikrųjų, servise dirbu, tai daug tų klientų keičiasi per dieną, žmonių. Aš su visai turiu kažkaip tai rasti bendrą kalbą“ (IN-1), „savaitgaliais važiuojame namo <...> su draugais gali pasimatyti“ (IN-4), „Mes gi turim dar atostogas kasmetines iki 10 parų. <...> Mes čia juk dar ir telefonu naudojames, galim skambinti bet kada ir kalbėtis su šeimos nariais, draugais, tartis dėl darbo pokalbių, nužodžiu, neribojama.“ (IN-4). Tokių išvykų, darbo ar mokymosi metu nuteistieji ne tik turi galimybę atnaujinti ryšį su šeimos nariais, bet ir kuria savo socialinį tinklą.

Darbinė veikla. Laisvės atėmimo bausmę tęsiantiems nuteistiesiems pusiaukelės namuose darbas arba mokymasis yra privaloma resocializacijos priemonė: „*Visų pirmą tai aš dirbu iki vakaro“ (IN-1), „mums čia reikia tik dirbti ir mokytis, va tokie pagrindiniai dalykai ir tą turi daryti visi, kitaip būsi gražintas į zoną <...> mes dirbame visą dieną“ (IN-4). Darbas būtina sąlyga, norint tęsti laisvės atėmimo bausmę pusiaukelės namuose, kitu atveju nuteistieji grąžinami į griežtesnį režimą. Taip pat darbas svarbus ir dėl to, kad leidžia pasirūpinti savo ir šeimos gerove. Darbinė veikla yra orientuota į nuteistųjų darbinį įgūdžių atnaujinimą ar ugdymą, tobulėjimą profesinėje srityje.*

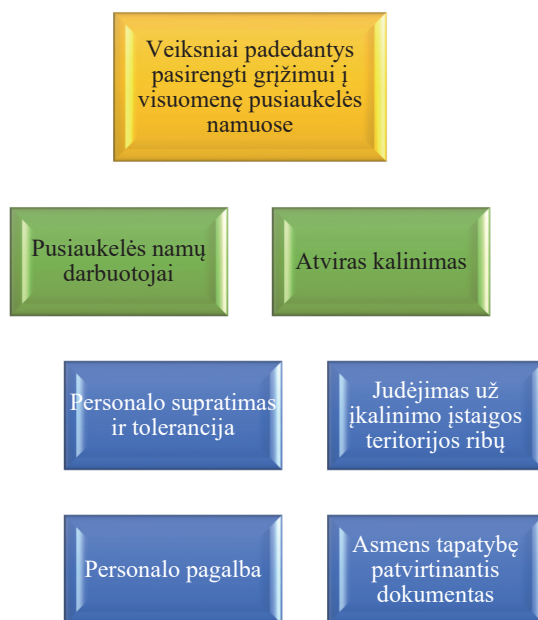
Mokymasis. Pasak nuteistųjų, tik dirbti jiems nepakanka. Dalis jų po darbo važiuoja į mokymo įstaigas įgyti naujų kvalifikacijų, kurios, *jų nuomone*, bus naudingos ateityje išėjus į laisvę: „*mokausi dar specialybės, netrukdo juk, ane? Uoj, mano specialybė geriausia Lietuvoje – santechnikas“ (IN-1). Mokymo programų kokybė kalėjimuose dažnai skiriasi nuo tų pačių, kurios vykdomos išorės įstaigose. Dėl šių priežasčių nuteistieji, perkelti į pusiaukelės namus, naudojasi proga galėdami išnaudoti laiką mokymuisi ir įgyti naujų specialybių.*

Pozityvus laisvalaikio leidimas. Į nuteistųjų resocializaciją pusiaukelės namuose yra įtraukiama ir sociokultūrinė veikla, kuri prisideda prie nuteistojų asmenybės ugdymo, ryšio su darbuotoju kūrimo ir puoselėjimo, naujų žinių įgijimo: „*Lankausi pokalbiuose visokiuose, kur žinai kažkokios būna, kažkokios tai išvykos žinai, muziejai, tai aš visur dalyvauju.“ (IN-1), „vakarais dar ateinam pas darbuotojus filmą pažiūrėti ir jį aptarti, žaidimų visokių pažaisti, tvarkomės, gaminamės, nu taip ir atrodo ta mūsų savaitė.“ (IN-4). Sociokultūrinės veiklos organizavimas ir rūpinimasis buitimi pusiaukelės namuose taip pat yra viena iš resocializacijos priemonių. Nuteistieji patys tvarko gyvenamąsias patalpas ir gaminasi maistą, taip ugdo kasdienio gyvenimo įgūdžius. Sociokultūrinė veikla padeda nuteistiesiems įsiliesti į visuomenės gyvenimą: jie lankosi muziejuose, teatruose ir kituose renginiuose.*

2.2. Veiksniai, padedantys pasirengti grįžti į visuomenę pusiaukelės namuose

Tyrimo metu taip pat siekta išsiaiškinti, **kokie veiksniai nuteistiesiems padeda ruoštis grįžti** į visuomenę pusiaukelės namuose. Išanalizavus tyrimo duomenis, buvo išskirtos dvi grupės veiksnių (2 pav.), turinčių įtakos nuteistųjų pasirengimui išeiti iš įkalinimo įstaigos.

Tyrimo duomenimis, pusiaukelės namuose dirba skirtingų sričių darbuotojai, nepaisant to, jie yra parama ir tiesioginė pagalba nuteistiesiems jų resocializacijos procese.

2 pav. Veiksniai, padedantys pasirengti grįžimui į visuomenę pusiaukelės namuose

Personalo supratimas ir tolerancija. Pasak nuteistųjų, galimybė bendradarbiauti su pusiaukelės namų darbuotojais ir kreiptis visais rūpimais klausimais prisideda prie jų noro keistis stiprinimo. Darbuotojų supratimas ir tolerancija sudaro prielaidą nuteistiesiems jaustis saugiai ir prireikus drąsiai kreiptis į juos: „*Su manim apskritai čia dirba du darbuotojai į kuriuos aš galiu kreiptis visada. Turiu savo socialinę darbuotoją ir specialistę, tai dėmesio yra skiriama. <...> Nu labai gerai, kad yra tiek žmonių, kurie nori dirbti, pas kuriuos gali ateiti, paklausti ir tau atsako, o ne siunčia kažkur. Čia ir yra visas pagrindas.*“ (IN-2), „*Mes čia turim kiekvienas savo darbuotoją, ten pas jį eini dėl visko. Nesvarbu koks tau klausimas kyla, jis tau padės, jis supras.*“ (IN-4). Personalo geranoriškumas – itin svarbus resocializacijos veiksnys, nuo kurio priklauso, ar darbuotojo ir nuteistojo bendradarbiavimas duos pageidaujamų rezultatų.

Personalo pagalba. Kai žinoma, kad pusiaukelės namuose dirbantys darbuotojai suteiks profesionalią pagalbą ir neatsakys prireikus padėti, stiprina nuteistųjų pasitikėjimą jais: „*Aš turiu specialistę, kuri tvarko mano visus išvykimų popierius ir turiu socialinę darbuotoją <...> Vą čia, nu čia ir yra tie pagrindiniai veiksniai, šitie žmonės.*“ (IN-1), „*Mano darbuotoja yra mano veiksnys. Kiekvieną išskylusį klausimą gali padėti išspręsti. <...> Tai eini su jais viska deriniesi, jie tam galima sakyti ir yra kad tau patartų, kad tau padėtų. Mano darbuotoja į viską atsakingai žiūri.*“ (IN-6). Pasitikėjimas darbuotojais stiprėja todėl, kad nuteistieji suvokia, jog pagalba tikrai bus suteikta ir jie nebus palikti vieni spręsti kylančių problemų.

Tyrimas taip pat atkleidė atviro kalinimo sąlygų pusiaukelės namuose ir mažai ribojamo nuteistųjų judėjimo laisvėje bei disponavimo savo asmens tapatybę patvirtinančiu dokumentu sąsają.

Judėjimas už pataisos įstaigos teritorijos ribų. Nuteistieji, atliekantys laisvės atėmimo bausmę pusiaukelės namų sąlygomis, turi teisę be palydos judėti už įkalinimo įstaigos teritorijos ribų pagal iš anksto numatytą maršrutą ir sudarytą grafiką: „*aš galiu užsirašyti, kad tarkim, ketvirtadienį po darbo eisiu į parką ir mane išleidžia, tik reikia suderinti iš anksto. Tas labai padeda jausti laisvu žmogumi ir susipažinti su visuomene*“ „*nu faina, kai gali eiti į prekybos centrą ir jaustis kaip kiti. Tada jau nenori sau leisti suklysti, nes tas laisvės jausmas labai geras, iš paskos neina bumbėdamas pareigūnas*“ (IN-5). Judėjimas už įkalinimo įstaigos teritorijos ribų, be priežiūros, primena nuteistiesiems, kas yra laisvė ir dėl ko verta stengtis bei tęsti dalyvavimą resocializacijos priemonėse.

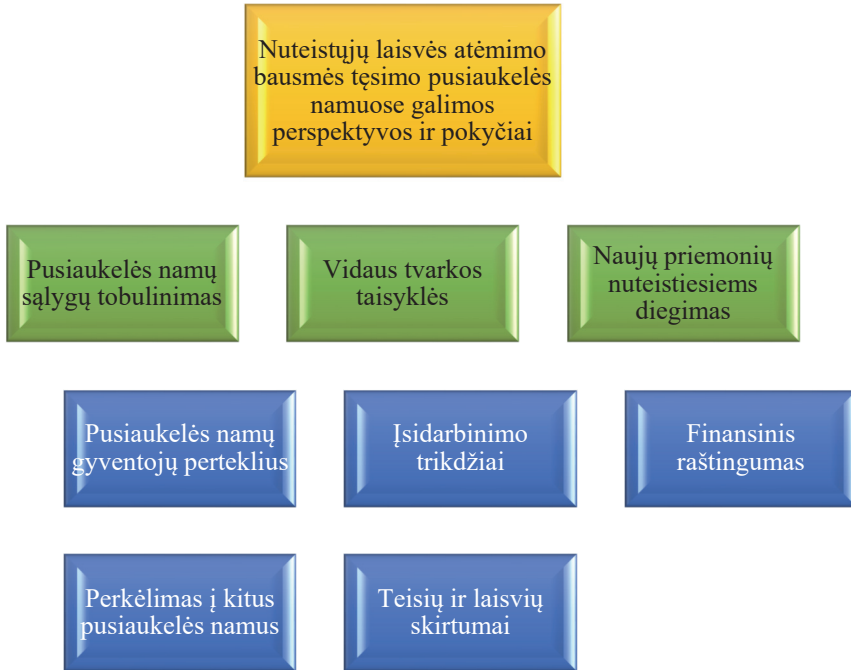
Asmens tapatybę patvirtinantis dokumentas. Nuteistųjų teigimu, jų resocializaciją palengvina tai, kad jie nuolat su savimi turi asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą: „*man čia banke sąskaitą reikėjo atsidaryti, o be paso niekaip. Nu tai va, aš jau jį turiu ir iškart susitvarkau reikalus*“ (IN-2), „*norėjau susitvarkyti viską dėl vairuotojo pažymėjimo. Buvau praradęs. Gerai, kad kortelę su savim turėjau. Dabar žinokit, be dokumento nieko nepadarysi*“ (IN-6). Resocializacijos pusiaukelės namuose metu nuteistieji turi teisę su savimi turėti asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą ir taip yra įgalinami savarankiškai spręsti problemas. Neįgalumo pašalpos ar senatvės pensijos skyrimo, balsavimo teisės užtikrinimo, įsidarbinimo ar banko paslaugų naudojimosi klausimai sprendžiami efektyviau, kai nuteistieji su savimi turi asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą.

2.3. Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės tęsimo pusiaukelės namuose galimos perspektyvos ir pokyčiai

Tyrimo metu aiškintasi, **ką ir kaip reikėtų keisti pusiaukelės namuose, kad nuteistųjų resocializacija vyktų dar efektyviau.** Išanalizavus tyrimo duomenis, išskirtos trys temų grupės (3 pav.), atspindinčios tobulintinus nuteistųjų resocializacijos pusiaukelės namuose aspektus.

Tyrimo duomenys rodo, kad nuteistųjų perkėlimas į pusiaukelės namus yra orientuotas į intensyvių rengimų išėiti iš įkalinimo įstaigos, resocializacijos teigiamų rezultatų skatinimą ir kuo labiau subalansuotą nuteistųjų integraciją į visuomenę. Siekiant įgyvendinti tai, kas akcentuota, laisvės atėmimo bausmės atlikimo sąlygos pusiaukelės namuose turėtų būti švelnesnės nei kalėjime.

Pusiaukelės namų gyventojų perteklius. Svarbu, kad šiame padalinyje bausmę atliekančių asmenų skaičius būtų optimalus atsižvelgiant į pusiaukelės namų darbuotojų darbo krūvį: „*Kai buvo mūsų mažiau, buvo daugiau tvarkos, daugiau pagarbos nu ir darbuotojų gal tada daugiau atitinka skaičius pagal nuteistuosius. Mes visi pervargę nuo kitų, nes trintis didžiulė kai tiek daug čia mūsų yra <...> Jau pradėjome gyventi kaip normalūs žmonės, artėti prie laisvės, bet kai padidino skaičius mūsų, viskas grįžo*

3 pav. Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės tęsimo pusiaukelės namuose galimos perspektyvos ir pokyčiai

kaip zonoj.“ (IN-3). *Dėl didelio kartu atliekančių laisvės atėmimo bausmę nuteistųjų skaičiaus prastėja bendras mikroklimatas, nuteistųjų ir darbuotojų emocinė būseną, sudėtinga kontroliuoti nuteistųjų srautus ir optimaliai paskirstyti pagal prioritetus pagalbos poreikį: „Žinau, kad yra pusiaukelė, kurioje yra daugiau nuteistųjų nei kitose, nes pavyzdžiui pas mus 20 gyvena, o yra viena labai didelė, nu tai ten tikrai nenorėčiau. Aš geriau atsisakysiu kokio bonuso, bet gyvensiu kur mažiau žmonių, nes ta trintis taip vargina, pykčiai ir t. t.“ (IN-4).* Siekiant intensyviai rengti nuteistuosius paleidimui į laisvę, jiems turi būti skiriama daug dėmesio ne tik skatinant jų elgesio ar mąstymo pokyčius. Svarbu atsiminti, kad nuteistieji susiduria ir su kitomis socialinėmis, emocinėmis, priklausomybių ligų problemomis. Šių probleminių sričių įveikai reikia tinkamo darbuotojų dėmesio, todėl svarbu užtikrinti, kad kiekvienas, kuriam reikalinga pagalba, turėtų galimybę ją gauti.

Perkėlimas į kitus pusiaukelės namus. Pasak nuteistųjų, esant socialinių ryšių stiprinimo poreikiui, dėl darbinės veiklos ar kitų motyvuotų priežasčių jie norėtų būti perkelti tęsti laisvės atėmimo bausmę į kitus Lietuvoje veikiančius pusiaukelės namus, tačiau to padaryti negali ir jiems nėra nurodomos priežastys: „Kažkaip norisi daugiau suprati-mo, nes aš pavyzdžiui norėjau persikelti į kitą pusiaukelę, arčiau namų, o man neleido. Pasakė, kad jei nepatinka, tai galim tave atgal į zoną grąžinti.“ (IN-3). „Žinot, mano

miestas yra kitas, ten irgi yra pusiaukelės namai, bet aš negaliu būti į juos perkeltas. Aš prašiau, bet jie pasakė mes tokių dalykų nepraktikuojame, ar kaip ten. Vienu žodžiu, atšovė jie stipriai ir nieko aš negavau ten.“ (IN-6). Nuteistųjų perkėlimas į kitus pusiaukelės namus būtų tikslingas, kai pageidaujama gyventi arčiau šeimos narių, taupant lėšas, ypač, jei turima įsiskolinimų antstoliams, dėl kelionės išlaidų, darbinės veiklos savo gyvenamojoje savivaldybėje, nes tada, išėjus į laisvę, nereikėtų keisti darbo, taip pat gydymo įstaigos. Nuteistųjų perkėlimas į kitus pusiaukelės namus dėl pagrįstų priešasčių efektyvintų resocializacija.

Įsidarbinimo trikdžiai. Anot nuteistųjų, pusiaukelės namų vidaus tvarkos taisyklėse nėra numatyta, kokia darbine veikla jie gali užsiimti, koks turėtų būti jos pobūdis, tačiau leidimo dirbti tam tikros srities darbus teisės aktai nesuteikia: „Nu man yra visokių juokingų dalykų čia. Pavyzdžiui mes einam į parduotuvę apsipirkti ir ten yra alkoholio skyrius, mes tikrai galim vartoti nusipirkę, jei tik panorėtume, bet va dirbti įmonėje, kurios pagrindinė prekę alkoholis, jau negalime. Aš auto-krautuvo vairuotoju norėjau dirbti sandėlyje, alkoholis ten tik, va ir man neleido. Nu ir savo sprendimo vadovybė paaiškinti negali“ (IN-1). Neapibrėžtas ir nemotyvuotas veiklos ribojimas skatina nuteistųjų pasipiktinimą. Siekiant teigiamo nuteistųjų elgesio, svarbu aiškiai, tinkamai ir pagrįstai nurodyti motyvus, dėl kurių priimami vadovų sprendimai.

Teisių ir laisvių skirtumai. Pasak nuteistųjų, jiems nėra aišku, dėl kokių priešasčių kiekvieni pusiaukelės namai turi skirtingas neoficialias vidaus tvarkos taisykles. Darbuotojai numato ribojimus, kurių nesupranta laisvės atėmimo bausmę tęsiantys nuteistieji: „Man kaip gyvenančiam dabar pusiaukelėje kyla neaiškumų tik dėl tam tikrų taisyklių skirtumo tarp visų pusiaukelės namų. Aš pavyzdžiui savaitgalį grįžtu namo ir darau ką noriu, su kuo noriu susitinku, važiuoju kur noriu, o kitose pusiaukelėse neleidžia palikti savo miesto, gali judėti tik miesto ribose. Kituose pusiaukelės namuose yra skirtos papildomos valandos po darbo, kai gali susiplanavęs kažkur išvykti, o pas mus šito nėra. <...> Kituose pusiaukelės namuose gali dirbti kur nori, o pas mus ne toliau nei 50 km nuo pusiaukelės namų.“ (IN-4). Nuteistieji turi teisę pasisakyti, į kuriuos pusiaukelės namus jie norėtų būti perkelti. Su neoficialia tvarka asmuo susipažįsta tik atvykęs į pusiaukelės namus ir juose pagyvenęs kurį laiką. Atkreiptinas dėmesys, kad nuteistieji, prieš priimdami sprendimą dėl pusiaukelės namų pasirinkimo, neturi galimybės motyvuotai apgalvoti visų skirtumų, todėl gali kilti sunkumų adaptacijos metu dėl nuteistųjų elgesio. Neoficiali pusiaukelės namų tvarka gali skatinti priešinimąsi, gynybą ar kitą nepriimtina nuteistojo elgesį, kuris resocializacijos procese bus traktuojamas kaip pažeidimas.

Finansinis raštingumas. Tyrimo duomenys taip pat išryškino nuteistųjų poreikį išmanyti finansinio raštingumo ypatumus ir gebėti juos pasitekti kuriant finansinę gerovę išėjus iš įkalinimo įstaigos. Dauguma nuteistųjų, tęsiančių laisvės atėmimo bausmę pusiaukelės namuose, turi finansinių įsiskolinimų. Įsidarbinus jiems atsiveria galimybių mokėti skolas, tačiau ne visi geba paskirstyti turimas lėšas pagal prioritetus ir įsipareigojimus: „Ekonominių žinių reikia čia. Nu labai trūksta ekonominių žinių. Kaip taupyti, kaip panaudoti turimas pajamas, kaip apskritai tvarkytis su savo pinigais. Mes čia už nieką nemokame, bet turime skolų, o kai išėiti reikia, tai jau pilnai turi pasirūpinti pats

savimi.“ (IN-2). Finansinio raštingumo išmanymas padėtų nuteistiesiems ne tik tikslin-
gai paskirstyti turimas pajamas poreikiams patenkinti, bet ir sudarytų galimybę padengti
turimus įsiskolinimus, o galimai ir taupyti ateičiai.

3. Diskusija

Tyrimo duomenų analizė atskleidė nuteistųjų patirtį, sietiną su resocializacija pusiau-
kelės namuose. Žvalgomojo tyrimo rezultatai išryškino perkėlimo į pusiaukelės namus
reikšmę nuteistiesiems, kuri apibrėžiama kaip pokyčių savyje įrodymas ir galimybė pra-
dėti naują gyvenimą. Šias tendencijas remdamiesi nuteistųjų lūkesčių perspektyva ana-
lizuoja Naruševičius ir Kliukinskienė (2017), jie pabrėžia, kad tarp nuteistųjų dominuoja
nevaržomo bendravimo su artimaisiais noras, galimybė dirbti mėgstamą darbą ir adap-
tuotis gyvenant arčiau visuomenės bei bendraujant su jos nariais. Tyrimo rezultatai rodo,
kad asmenys, tęsiantys laisvės atėmimo bausmę pusiaukelės namuose, vertina galimybę
dažniau matytis su šeima bei grįžti pas artimuosius savaitgaliais (92,3 proc.), taip pat
galimybę dirbti ir išlaikyti save (84,6 proc.), naudotis mobiliuoju telefonu savarankiškai
(73,1 proc.). Darytina prielaida, kad asmenys, tęsiantys laisvės atėmimo bausmę, vertina
kalėjimo administracijos pasitikėjimą, suteiktą galimybę įrodyti, jog jie geba savarankiš-
kai priimti teisingus sprendimus ir spręsti kylančias problemas.

Žvalgomoju tyrimu atskleista darbuotojų, dirbančių pusiaukelės namuose, pagalbos
svarba. Pridėtinę vertę resocializacijos procesui teikia socialinio darbuotojo, psicholo-
go ir pusiaukelės namų specialisto darbas su nuteistaisiais. Nuteistųjų laisvės atėmimo
bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijoje (2021) numatyta keturių reso-
cializacijos specialistų komandų veikla. Viena iš šių komandų – socialinio darbo ir psi-
chologinės intervencijos (individualaus ir grupinio darbo su nuteistaisiais). Šios koman-
dos darbuotojai atsakingi už resocializacijos planavimą, specializuotų programų taikymą
ir nuteistųjų individualų konsultavimą. Svarbu, kad, įgyvendinant minėtą koncepciją,
būtų užtikrinamas aktyvus socialinio darbo ir psichologinių intervencijų komandos da-
lyvavimas pusiaukelės namų nuteistųjų resocializacijoje. Taip pat tyrimo rezultatai rodo,
kad, nepaisant to, jog asmenys, tęsiantys laisvės atėmimo bausmę pusiaukelės namuose,
jau ne pirmus metus yra kalėjime, jiems išlieka aktualus socialinių bei psichologinių pro-
blemų sprendimas, pagalba integruojantis į visuomenę net pasikeitus kalinimo sąlygoms
į atviresnes.

Tyrimo identifikuota, kad svarbią reikšmę nuteistųjų resocializacijai gali turėti paren-
kamos priemonės, atliepančios nuteistųjų kriminogeninius poreikius, tikslingai parink-
tos elgesio pataisos programos. Vaičiūnienė ir Viršilas (2017), analizuodami nusikalsta-
mo elgesio rizikos vertinimo metodiką ir resocializacijos priemonių parinkimą, pažymi,
kad OASys yra bendrojo pobūdžio nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo metodika,
kurios paskirtis yra „įvertinti pakartotinio teisės pažeidėjo nuteisimo tikimybę; nustatyti
ir klasifikuoti rizikos veiksnius, susijusius su teisės pažeidimu, susieti nuteistojo įver-
tinimą su individualiu resocializacijos planu ir parinkti tinkamas priemones nustatytai
nusikalstamo elgesio rizikai valdyti“. Tyrimo rezultatai rodo, kad tikslingas intervencijos

priemonių parinkimas pusiaukelės namų nuteistiesiems yra teigiamai vertinamas pačių nuteistųjų ir padeda gauti individualizuotą specialistų pagalbą. Tikslingai parinkta programa galimai sutrumpina resocializacijos kelią ir mažina atkryčio galimybę (pasitraukimą iš programos, dalyvavimą formaliai ar kt.). Anot Kublickienės (2014), nuteistųjų socialinės rehabilitacijos procese dažniausiai akcentuotinas įdarbinimas, mokymasis, pozityvus užimtumas ir pagalba gydytis priklausomybės ligas. Labai svarbu, jog pagalba būtų užtikrinama nepertraukiamai, ne tik keičiant bausmės atlikimo sąlygas, pagalbą tęsti privaloma ir asmeniui išėjus iš kalėjimo. Tikslingas, kryptingas pagalbos nuoseklumas gali padėti išlaikyti asmens pasiekimus įgyvendinant pokyčius, tai vėlgi svarbu, kad būtų išvengta galimo atkryčio, kai asmens neprižiūri kalėjimo personalas ir jis nebegyvena struktūruotoje aplinkoje bei norint, kad socialinė integracija į visuomenę būtų sėkminga.

Tyrimas atskleidė nuteistojo komunikacijos plėtros išorėje svarbą, kurios esmė ne tik nuteistojo socialiniai ryšiai su šeimos nariais, bet ir bendravimas su kitais išoriniais asmenimis, su kuriais nuteistieji komunikuoja darbo, mokslo ar kitos veiklos metu. Galdikaitė ir Kiričenko (2016) išvelgia sėkmingos resocializacijos vykdymo aspektus akcentuodamos, jog visas visavertis procesas neapsiriboja vien kalėjimais, tai stipriai paliečia ir visuomenę. Siekiui, kad nuteistieji įsitvirtintų visuomenėje, reikia ne tik darbo įkalinimo įstaigoje, bet ir visuomenės pozityvaus nusiteikimo. Nuolatinis ryšio palaikymas ir nuteistųjų bendravimas su nevyriausybinėmis organizacijomis, darbdaviais, švietimo ir sveikatos sistemos darbuotojais bei kitais asmenimis prisideda prie bendravimo įgūdžių ugdymo, ryšio kūrimo, kontaktų išlaikymo, problemų sprendimo gebėjimų stiprinimo. Ilgainiui grįžta savarankiškumas ir atsakomybė už savo gyvenimą ir asmeninių poreikių tenkinimą, ko, anot Sakalausko (2017), asmenys netenka įkalinimo, t. y. izoliacijos metu.

Remiantis nuteistųjų patirtimi, veiksniai, turintys įtakos jų sėkmingai resocializacijai pusiaukelės namuose, sietini su pusiaukelės namų darbuotojų supratingumu, tolerancija ir teikiama pagalba nuteistiesiems visais jiems rūpimais klausimais. Naruševičius ir Kliukinskienė (2017) pusiaukelės namų darbuotojų svarbą analizuoja per dirbančių socialinių darbuotojų perspektyvą. Jų kompetencijų dėka nuteistiesiems sudarytos galimybės dalyvauti tikslingai parenkamose resocializacijos programose, renginiuose bei veiklose už pusiaukelės namų teritorijos ribų, tai yra bendrauti su visuomene. Svarbus resocializacijos veiksnys – atviras kalinimas, kuris suteikia galimybę nuteistiesiems savarankiškai įsitraukti į visuomeninį gyvenimą ir su specialistų pagalba prisitaikyti kaip visaverčiam sociumo nariui. Prui (2017), nagrinėdama atviro kalinimo galimybes užsienio šalyse, pabrėžia, kad tokio pobūdžio laisvės atėmimo bausmės atlikimo sąlygos padeda nuteistajam užmegzti kontaktą su išoriniu pasauliu bei sudaro perspektyvas kurti darbinis ryšius. Personalo pasirengimas, darbuotojų kvalifikacija, kompetencijos, galimai ir asmeninės savybės prisideda prie nuteistųjų resocializacijos rezultatų. Šiuos aspektus pažymi ne tik bausmę atliekantys asmenys, bet ir mokslininkai. Vaičiūnienės bei Viršilo (2017) teigimu, optimalus resocializacijos priemonių vykdymas priklauso ne tik nuo pačių priemonių turinio, bet ir nuo jų įgyvendinančių darbuotojų kvalifikacijos, žinių, praktinio darbo stažo, profesionalumo, kompetentingumo, motyvacijos, palankių bei tinkamų darbo sąlygų sudarymo.

Pokyčių reikalingi pusiaukelės namų aspektai, siekiant aukštesnės nuteistųjų resocializacijos kokybės, kuriuos atskleidė žvalgomojo tyrimo rezultatai, rodo, kad svarbu orientuotis į bausmės atlikimo sąlygas pusiaukelės namuose. Būtina numatyti optimalų kartu atliekančių bausmę nuteistųjų skaičių. Taip pat pusiaukelės namuose atliekančius bausmę nuteistuosius atskirti nuo nuteistųjų, kurių bausmės sąlygos skiriasi. Nuteistųjų atskirimas numatytas ir Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklių (suvestinė redakcija nuo 2023-12-12) 20 punkte, jame nurodoma, kad svarbu atskirti nuteistuosius, kurie nedaro pažangos mažinant nusikalstamo elgesio riziką – atskirai nuo nuteistųjų, darančių tokią pažangą. Taip pat atskiriant nuteistuosius svarbu palengvinti jų resocializaciją bei užtikrinti priežiūrą ir saugumą.

Atkreiptinas dėmesys, kad pokyčiai būtini ir kalbant apie resocializacijos priemonių paketą. Svarbu ugdyti nuteistųjų finansinį raštingumą, todėl reikšminga įtraukti į resocializacijos priemonių paketą šio pobūdžio užsiėmimus. Mackevičiaus (2012), išanalizavusio nuteistųjų resocializacijos programas, vykdomas užsienyje, teigimu, programų taikymas turi būti tiesiogiai susijęs su nuteistojo individualiais poreikiais, nes tokios programos leidžia siekti ilgalaikių tikslų ir gali efektyviai padėti nuteistajam. Tokios pačios nuomonės yra Kublickienė (2014), analizavusi nuteistųjų resocializacijos priemones. Akcentuotina, kad turėtų būti skiriama daugiau dėmesio specifinėms socialinės reabilitacijos priemonėms, skirtoms konkrečiai vykdyti kriminalinės subkultūros prevenciją, reikėtų tikslingai sociopsichologinei korekcijai skirtų programų.

Išvados

Žvalgomojo tyrimo rezultatai rodo, kad nuteistųjų požiūriu, resocializacija pusiaukelės namuose siejama su jų asmeniniais pokyčiais ir galimybe kurti naują gyvenimo etapą, socialinio darbuotojo, psichologo ir specialisto teikiama pagalba, taip pat veiklomis, kuriomis būtų skatinamas elgesio pataisos programų įgyvendinimas, ryšių su artimaisiais ir kitais visuomenės nariais palaikymas bei užimtumo užtikrinimas.

Nuteistųjų požiūriu, tikėtina, kad reikšmingi resocializacijos veiksniai yra personalo kompetentingumas bei profesionalumas ir kalėjimo administracijos suteiktas pasitikėjimas – galimybė savarankiškai disponuoti pasu ar asmens tapatybę patvirtinančia kortele.

Žvalgomojo tyrimo analizės metu identifikuoti aspektai, dėl kurių būtų galimi svarbūs pokyčiai siekiant gilesnio ir optimalaus resocializacijos darbo pusiaukelės namuose. Nuteistųjų manymu, reikšmingi pakeitimai būtų aktualūs apibrėžiant bendrą poziciją, sietiną su ribojimais pusiaukelės namų nuteistiesiems bei aiškiai nustatant nuteistųjų teises ir laisves nesivadovaujant neoficialiomis tvarkomis. Taip pat, remiantis žvalgomojo tyrimo rezultatais, akcentuotinas nuteistųjų finansinio raštingumo ugdymas diegiant naujas resocializacijos priemones. Nuteistieji mano, kad pokyčiai svarbūs ir mažinant kartu gyvenančių nuteistųjų skaičių pusiaukelės namuose.

Atsižvelgiant į žvalgomojo tyrimo rezultatus darytina prielaida, kad pusiaukelės namų institutas galimai atlieka reikšmingą vaidmenį nuteistųjų, besirengiančių išeiti į laisvę, resocializacijos procese, tačiau, manytina, vis dar reikia pokyčių.

Literatūra

- Aeby, M. F., Tiago, E. C. (2024). *Prisons and Prisoners in Europe 2023: Key Findings of the SPACE I survey*.
- Bausmių vykdymo sistemos aktualioji statistika* (2023). Lietuvos kalėjimų tarnyba. Prieiga internetu: <https://kalejimai.lrv.lt/lt/administracine-informacija/ataskaitos/metu/>
- Clark, V. A. (2015). The effect of community context and post-release housing placements on recidivism: Evidence from Minnesota. *St Paul: Minnesota Department of Corrections*. Prieiga internetu: https://mn.gov/doc/assets/Ecology_Study_-_April_2015_tcm1089-272810.pdf
- Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras.
- Galdikaitė, S., Kiričenko, A. (2016). Nuteistųjų resocializacija ir integracija į visuomenę (Esamos socialinės reabilitacijos vykdymo analizė). *Jaunųjų profesionalų programa (JPP)*, Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos.
- Gisler, C., Pruin, I. R., Hostettler, U. (2018). Experiences with welfare, rehabilitation and reintegration of prisoners: lessons learned? Prieiga internetu: <https://cdn.unrisd.org/assets/library/papers/pdf-files/gisler-et-al.pdf>
- Kublickienė, L. (2014). Vyriškumas kriminalinėje subkultūroje ir nuteistųjų resocializacijos galimybės. *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas*, 3, 35–56.
- Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklės* (2002). Suvestinė redakcija nuo 2023-12-12. *Valstybės žinios*, 2022-12-30, Nr. 2022-27599.
- Mackevičius, T. (2012). Nuteistųjų socialinės reabilitacijos ir integracijos programos, vykdomos pataisos inspekcijose. *Socialinis darbas*, 11(1), 131–140. Prieiga internetu: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/11491/512-889-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Naruševičius, S., Kliukinskienė, A. (2017). Pusiaukelės namai: naujo gyvenimo keliai ir iššūkiai. In *Aukštųjų mokyklų vaidmuo visuomenėje: iššūkiai, tendencijos ir perspektyvos* (Nr. 1, p. 189–199).
- Nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcija* (2021). Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos. Prieiga internetu: <http://www.kaldep.lt/lt/kalejimu-departamentas/probacija-ir-reintegracija-d1f8.html>
- Pruin, I. (2017). „Lygtinis paleidimas iš įkalinimo įstaigų: reformos Vokietijoje ir europinė patirtis“. *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje*. Vilnius: Žara, p. 141–158.
- Reintegration assistance after prison (2017). Follow-up on the Prison and Probation Service’s work with special reintegration assistance measures. *The Swedish National Council for Crime Prevention (Brå) – centre for knowledge about crime and crime prevention measures*. Prieiga internetu: https://bra.se/download/18.10aae67f160e3eba62919667/1517917740405/2017_15_Reintegration_assistance_summary.pdf
- Sakalauskas, G. (2017). *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius.
- Sakalauskas, G., Jarutienė, L., Kalpokas, V., Vaičiūnienė, R. (2019). Kalinimo sąlygos ir kalinių socialinės integracijos prielaidos. Prieiga internetu: <https://teise.org/wp-content/uploads/2020/03/Kalinimo-salygos.pdf>
- Storgaard, A., Skov, L. (2017). Probation in Europe: Denmark. In *Probation in Europe* (pp. 1-33). Confederation of European Probation. Prieiga internetu: <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/probation-in-europe-denmark.pdf>

Uscila, R. (2020). Dinaminio saugumo koncepcija laisvės atėmimo vietose. Prieiga internetu: https://teise.org/wp-content/uploads/2020/06/Dinaminis_saugumas_studija_2020-1.pdf

Vaičiūnienė, R., Viršilas, V. (2017). Laisvės atėmimo vietose taikomų socialinės reabilitacijos priemonių sistemos analizė, probleminiai taikymo aspektai. Prieiga internetu: <https://teise.org/wp-content/uploads/2018/01/Vai%C4%8Di%C5%ABnuien%C4%97-Vir%C5%A1ilas.pdf>

Valackienė, A., Mikėnė, S. (2008). *Sociologinis tyrimas: metodologija ir atlikimo metodika: vadovėlis*; Kauno technologijos universitetas, Mykolo Romerio universitetas.

Wong, J. S., Bouchard, J., Gushue, K., Lee, C. (2019). Halfway out: An examination of the effects of halfway houses on criminal recidivism. *Int. J. Offender Therapy & Comp. Criminology*, 63, 1018.

Žydzūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai*: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius: Vaga.